

Matusak, Piotr

Sprawozdanie z międzynarodowej sesji nt. "Ostatnie lata I Rzeczypospolitej"

Mazowieckie Studia Humanistyczne 2/1, 255-258

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ŻYCIE NAUKOWE MAZOWIECKIEJ WYŻSZEJ SZKOŁY HUMANISTYCZNO-PEDAGOGICZNEJ

Mazowieckie Studia Humanistyczne

Nr 1, 1996

Sprawozdanie z międzynarodowej sesji nt. *Ostatnie lata I Rzeczypospolitej*

W dniach 24-25 maja 1995 r. w sali Senatu Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu odbyła się polsko-białoruska sesja naukowa nt. *Ostatnie lata I Rzeczypospolitej*.

Organizatorami sesji byli: Mazowiecka Wyższa Szkoła Humanistyczno-Pedagogiczna, Instytut Historii PAN, Stowarzyszenie Współpracy Polska-Wschód, Stowarzyszenie Polska-Białoruś.

W sesji udział wzięło ponad 40 historyków, w tym liczna grupa naukowców białoruskich z Instytutu Historii Białoruskiej Akademii Nauk oraz z Instytutów Historii Uniwersytetów w Grodnie i Mińsku.

Obrady otworzyli: J.M. Rektor MWSH-P w Łowiczu prof. dr hab. Wiesław Balcerak, który powitał to liczne środowisko historyków w murach Uczelni podkreślając, iż jest to już piąta sesja polsko-białoruska oraz Burmistrz Łowicza Ireneusz Jabłoński, który przedstawił tradycje prymasowskie Łowicza i jego kulturotwórczą rolę w regionie jako ośrodka akademickiego.

Dyrektor IH PAN prof. dr hab. Stanisław Bylina w swoim wystąpieniu skupił się na merytorycznych aspektach współpracy naukowej historyków polskich i białoruskich. Do tych aspektów nawiązali także: dyrektor IH BAN prof. dr Michał Kostiuk i przewodniczący delegacji białoruskiej prof. dr Władimir Michniuk.

Życzenia pomyślnych obrad przekazali: ambasador Białorusi w Polsce i sekretarz generalny stowarzyszenia Polska-Białoruś dr Bolesław Chmieliński.

Program sesji ujmował całokształt dziejów tego okresu w kontekście stosunków polsko-białoruskich w końcu XVIII w. Poszczególne aspekty tego interesującego i mało zbadanego dotąd problemu przedstawiono zarówno z polskiego, jak i białoruskiego punktu widzenia, z uwzględnieniem stanowiska Rosji.

Obrady rozpoczęto referatem wprowadzającym dr. Pawła Łojki (z BAN) nt. *Unia Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego: od Lublina do Grodna*. Referat ten syntetycznie przedstawił współpracę polsko-litewsko-białoruską w ramach Polski Jagiellońskiej i królów elekcyjnych, kiedy to zasada

współpracy „równi z równymi i wolni z wolnymi” przeżywała kryzys na drodze integracji narodowościowej, kulturowej, terytorialnej I Rzeczypospolitej.

Temat zasadniczy przedstawiono w dwu podstawowych referatach: białoruskim – prof. dr. Michaiła Kostiuka nt. *Sytuacja Białorusi w ostatnich dziesięcioleciach XVIII w. i polskim – prof. dr. hab. Tadeusza Rawskiego nt. Rzeczypospolita w ostatnich dziesięcioleciach XVIII w.*

Referaty te omawiały ostatnie 30 lat XVIII w. w Polsce i Rosji. Polska w tym okresie dokonywała gwałtownych reform ustrojowych, administracyjnych, gospodarczych i wojskowych, dążąc do budowy silnego demokratycznego państwa. Wzbudziło to obawy silnych sąsiednich państw absolutystycznych, tj. Rosji i Prus.

Prof. Tadeusz Rawski postawił słuszne pytania: czy reformy spowodowały upadek Polski, czy wobec tak ogromnej przewagi sąsiadów była możliwość odbudowy silnej Polski, czy Polska mogła się ostać w ówczesnej cywilizowanej przeciw Europie? Do wątków tych nawiązał referat prof. dr. hab. Wiesława Majewskiego, który wskazywał, że motorem rozbiorów były Prusy, ale aktywnie włączyła się do tego planu likwidacji Polski caryca Katarzyna II. Zastanawiał się nad zasadami ingerencji w sprawy wewnętrzne Polski, czego symbolem była postawa Karola Radziwiłła.

Postawił pytanie, czy była ona typowa dla ówczesnych możnowładców przedkładających interesy własne nad interes państwa, przez co byli łatwo wciągani w gry polityczne władców państw zaborczych. Zwrócił uwagę, że dotychczasowe oceny o reakcyjnym charakterze konfederacji barskiej wynikają z niepełnej wiedzy o tym wydarzeniu i braku pogłębionych badań. Stwierdził, że konfederaci byli za powstaniem i walczyli o ratowanie Ojczyzny, choć także o swobody i wolności obywatelskie.

Szczególnie cenny referat wygłosił prof. dr. hab. Janusz Wojtasik nt. *Wojskowość schyłkowego okresu Rzeczypospolitej Szlacheckiej*, w którym przedstawił całokształt spraw związanych z reformą wojska w Polsce okresu Sejmu Czteroletniego, poczynając od powołania Szkoły Rycerskiej na czele z komendantem Adamem Czartoryskim, reformy i zmiany w strukturze wojska, w piechocie, kawalerii, artylerii, na przezbrojeniu 55 tys. armii (Prusy miały 300 tys., Rosja 300 tys.) w nowoczesną broń (kupowaną u Prusów) kończąc, co dało później Tadeuszowi Kościuszce w powstaniu nowe, zorganizowane i wyszkolone siły zbrojne.

Program reform oświatowych w Polsce przedstawiła prof. dr. hab. Teresa Wróblewska, która w referacie nt. *Problemy oświaty i wychowania u schyłku I Rzeczypospolitej* omówiła działalność Komisji Edukacji Narodowej w Koronie i na Litwie. Z tezami tymi korespondował merytorycznie referat białoruski dr. Władimira Jemieliańczyka pt. *Rzeczypospolita między drugim a trzecim rozbiorem (od polityki reform do powstania 1794 r.)*. Przedstawił on spojrzenie z zewnątrz na narastające trudności i problemy reformującej się Polski i narasta-

jące zagrożenia. Szeroko rozbudowany na sesji był wątek roli i miejsca Kościołów w życiu narodowym i patriotycznym Polski, Białorusi i Rosji tego okresu.

Dr Jerzy Turonek wygłosił referat pt. *Kształtowanie się sieci parafialnej Kościoła rzymsko-katolickiego na Białorusi*, a doc. dr Walentyna Griegoriowa mówiła nt. *Duchowieństwo katolickie na Białorusi. Idea odrodzenia Rzeczypospolitej w XIX w.* Oba referaty pokazywały duże wpływy Kościoła katolickiego na Białorusi przed rozbiorami, zwłaszcza w zachodniej jej części i na Litwie. W 1772 r. było: 162 parafie i 80 zakonów skupiających w 1791 r. 430 tys. katolików. W północno-zachodniej części Białorusi stanowiącej 25% jej obszaru było 84% katolików.

Podjęto także kwestię cerkwi unickiej. Dr Swietłana Połuckaja wygłosiła referat nt. *Cerkiew unicka w okresie rozbiorów Rzeczypospolitej*. Przedstawiła proces włączenia przez cara unitów do prawosławia, co napotkało opór i zrodziło męczenników unickich – 1000 księży unickich władze carskie uwięziły, straciły lub zesłały na Syberię.

Dr Antoni Seredyński wygłosił referat o religii prawosławnej pt. *Władcy ukraińscy na Białorusi w XVII i XVIII w.* Przedstawił on biskupów prawosławnych: Smotryckiego, Szeptyckiego, Sadowskiego, Świętopelka, Czetwertyńskiego, Berło, Kopczyńskiego i dokonujące się zmiany w cerkwi prawosławnej po włączeniu unitów.

Ostatni referat wygłosił dr Władimir Sosna nt. *Konfiskata majątków na Białorusi po powstaniu 1794 r.* Przedstawił on represje carskie wobec polskich rodzin arystokratycznych Radziwiłłów, Ogińskich, Sapiehów, Czartoryskich i konfiskaty ich majątków (m.in. 3 – Ogińskich, 2 – Radziwiłłów).

W dyskusji udział wzięli: dr P. Łojko, prof. dr hab. T. Rawski, prof. dr hab. W. Majewski, prof. dr hab. W. Balcerak, prof. dr Romuald Wojna, dr S. Pałuckaja, dr A. Seredyński.

Wśród nowych problemów podjętych w dyskusji na podkreślenie zasługują: znaczenie rozbiorów dla dekompozycji stabilności i zmian w geografii militarnopolitycznej Europy Środkowo-Wschodniej, postawa Francji i Wielkiej Brytanii wobec rozbiorów, na oczach których wymazano państwo polskie z mapy Europy, relacje między narodami Białorusi a Wielkim Księstwem Litewskim, separatyzm białoruski, tworzenie się nowych narodów w ramach I Rzeczypospolitej, rola Unii Brzeskiej i stosunek Białorusi do Rosji, charakter powstania Chmielnickiego (na ile determinowały je sprawy prawosławne, a na ile kozackie).

Sesję podsumowali: prof. dr M. Kostiuk i prof. dr hab. W. Balcerak, którzy podkreślili jej wysoką wartość merytoryczną, rolę dla wymiany poglądów i ocen często jeszcze różnych i dyskusyjnych dla drugiej strony.

Podczas sesji podsumowano stan badań i postawiono nowe pytania badawcze, które zostaną podjęte w obu krajach, a które prowadzić winny do przewartościowania wielu dotychczasowych uproszczonych ocen.

Postanowiono, że materiały z sesji będą wydane drukiem, a w przyszłym roku zostanie zorganizowana kolejna, szósta już sesja naukowa historyków obu krajów.

Uczestnicy sesji obejrzeli „Wesele Łowickie” w skansenie kultury ludowej tego regionu oraz pałac i park w Nieborowie.

Piotr Matusak

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji nt. *Miejsce wyższego szkolnictwa niepaństwowego w systemie edukacji narodowej*

Unowocześnienie Polski to nie tylko problem technologiczny, gospodarczy, społeczny czy polityczny. To także problem przygotowania człowieka umiającego skutecznie działać w nowym ładzie społeczno-ekonomicznym i zdolnego szukać właściwej drogi ku przyszłości. Trafić do człowieka, wykształcić go i wychować możemy jedynie przy pomocy sprawnie funkcjonującej edukacji. Edukacji postrzeganej jako najpotężniejsze przedsięwzięcie współczesnego świata. To wielkie przedsięwzięcie nie funkcjonuje jednak dobrze.

Współczesnej polskiej edukacji brakuje rzetelnie opracowanej wizji makroedukacyjnej, swoistego biznesplanu, który określałby warunki generalnej modernizacji systemu edukacyjnego, tworzenia wizji edukacyjnej co najmniej na skalę jednego pokolenia, brakuje także programu, który obejmując różne formy szkół, uczelni, oświaty dorosłych i szeroką sieć kształcenia pozaszkolnego byłby jednocześnie silnie powiązany z gospodarką i kulturą. Brakuje wreszcie programu zapewniającego przygotowanie ludzi do życia w ruchu, do otwartego komunikowania się i znoszenia różnorodnych niepowodzeń, a nawet cierpień, do przemieszczania się z powodów zawodowych.

Dzieło unowocześnienia Polski musi zatem zawierać w sobie również unowocześnienie edukacji. W sposób wyraźny wzrasta więc społeczne zapotrzebowanie na nowe, bardziej zróżnicowane systemy edukacyjne. Systemy zapewniające skuteczniejsze nabywanie kompetencji zawodowych, wiedzy użytecznej w praktyce życia codziennego, wiedzy mogącej umożliwić jednostce ludzkiej spełnianie się w nowych warunkach życia społecznego.

Bez zmian oblicza polskiej edukacji nie może być skutecznych zmian ustrojowych, społecznych i ekonomicznych w państwie. Czekaający ją dziś wielki trud wynika zatem z potrzeby tworzenia nowej rzeczywistości. Następujące w naszym państwie zmiany dokonują się ciągle bez bieżącego „oświatowego wspomaganie”. Rok 2000 jest coraz bliżej, wielkie daty przynaglają. Czas rozmów na temat nowych wyzwania edukacyjnych powoli się wyczerpuje. Zaczynają się wydłużać kolejki młodzieży po wiedzę.